

Tatil: Anne-Baba Eğitimi

Engin EKER¹

Özet

Öğretim süreci kendine has özellikleri olan ve odağına sadece öğrenciyi değil anne-babayı da alan bir süreçtir. Bu süreci çocuğun nasıl götüreceği anne-babanın çocukla kurdukları ilişkiye bağlıdır. Aynı zamanda çalışmak, sorumluluk almak, hayatta tutunmak gibi konularda anne-babanın yaklaşımları ve çocukları ile kurdukları ilişkide bunları işlemeleri çok önemlidir. Çocuklarından aşırı beklentileri olan ve hata yapmasına tahammülü olmayan anne-babalar da muhtemelen beklentileri yüksek olan anne-babalar tarafından büyütülmüştür. Oysa çocuklarımızdan öğrenecek çok şeyimiz var. Öğrenme ilişkisi etkileşimsel olduğu için anne-babalar, öğretirken öğrenme şansını da yakalarlar. Bu şansın en fazla olduğu dönem, tatil dönemleridir. Bu sebeple anne-babaların tatil dönemlerini çocuklarıyla kurdukları ilişkiyi geliştirmek için kullanmaları faydalı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Tatil, ebeveyn ve çocuk ilişkisi, başarı beklentisi*

Holiday: Parent Training

Abstract

Teaching process, which has its own characteristics, takes focus parents not just student. How the child conducts this process is dependent on their relationship with the child and parents. At the same time as matters to work, to take responsibility, to keep alive, approaches of parents and processing this issues in their relationship with children is very important. The parents with high expectations from children and intolerant making mistakes had probably grown parents with high expectations. However, we have much to learn from our children. Because of learning relationship is interactive, parents can seize the chance to learn while teaching. This is the period when most of the chances are holiday period. Therefore it is useful for parents to use holiday times for improving their relationship with their children.

¹ (Yrd. Doç. Dr.), Engin EKER, İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Bölümü.

Keywords: *Holiday, relationship between parent and child, success expectancy*

Giriş

Tatil, günümüzde modern insanın yoğun çalışma temposunda en büyük motivasyon kaynağıdır. Tatil kelimesinin anlamı Türk Dil Kurumu'na göre "eğlenmek, dinlenmek amacıyla çalışmadan geçirilen süre, çalışmaya ara vermek, çalışmayı durdurmak, izine başlamak" şeklinde veriliyor (TDK). Burada çalışmak ve buna ara verilmesi konusunda bir tanımlama çabası var. Yaz tatili söz konusu olunca kim izne çıkar, kim çalışma dozunu arttırır? Bu konuda çağrışımlarımız bakalım bizi nerelere çıkaracak?

Çocukların tatil döneminde çalışıp çalışmayacakları, ebeveynlerinin çalışmak ve tatil kavramlarından ne anladıklarına göre değişiyor tabii ki. Eğitim süreci içerisindeki bir çocuğun çalışmasından kasıt, yetişkinlerin altında olduğu hayatı idame ettirmeye dayalı sorumluluklar değil, Haighurst'un (1952) gelişim dönemleri kavramına göre yaşına ve gelişim dönemine uygun olarak toplumsal açıdan yerine getirmesi beklenen sorumluluk alanlarına dâhil olmasıdır (Akt. Manning, (2002). Bir çocuğun hayatında çalışmak nasıl bir işleve sahiptir?

Bir ebeveyn çocuğuna çalışmayı mı öğretmelidir yoksa onu hayata mı hazırlamalıdır? Bu noktada da ebeveynin hayata bakış açısı ve onu nasıl anlamlandırdığı konusu devreye girer. Gordon'a (1993) göre ebeveynlerin sahip olduğu ilkeler ve anlamlandırma stilleri çocuklarının da dünyaya bakışında ve anlamlandırmasında öncü nitelikte olacaktır. Hayata çalışmanın kutsallığı, emek vermenin değeri üzerinden bakan bir ebeveyn ile hayatta sadece çıkar elde edebileceği, kazanma odaklı alanlarda emek vermek gerektiği şeklinde bakan bir ebeveynin çocukları arasında hayata hazırlanış biçiminde farklılık olacağı kesindir.

Hayat karşısında güçsüz, hak ettiklerini alamadığını düşünen, özlemlerine ulaşamamış ve hayal kırıklığı içindeki bir ebeveyn çocuğuna sorumluluk aşılarken nasıl bir söylem geliştirecektir? Farklı olarak, hayat karşısında kendini özgür ve güvenli hisseden, amaçlarını gerçekleştirme konusunda girişkenliğini kaybetmemiş bir ebeveyn ise çocuğunu dış dünyaya nasıl hazırlar? Bunlar her daim tartışmaya ihtiyaç duyulan konulardır. Tabii yine

de genel eğilimler ve ortalama yönelişler, çocuk yetiştirilmede yürürlükte dir hala. Çocuklarımızı okula göndeririz ki eğitim alsınlar, donanım sağlasınlar ve yaşlılarından geri kalmasınlar. Bu vahşi rekabetin hüküm sürdüğü dünyaya cephaneleri dolu girebilsinler. Bu iki boyuttan, ortalamanın arzuları ve biricikliğin nitelikleri açısından, her ebeveyn çocuk ikilisi hem kendilerine hem de çocuklarına kendine özgü bir hayat çizgisi çizerler.

Bu açıdan içinde bulunduğumuz kültürel ve global etkileri de hesaba katmakta fayda var. Çocuğu için elinden geleni yapmak, neslimizin devamını sağlamak ve genlerimizin kalitesini korumak açısından garanti edici bir edimdir (Ataman, 2003). Bu konuda son dönemlerde artan seçenekler ve teknolojik imkânlar dâhilinde ebeveynler, yoğun bir duygusal ve ekonomik yatırım içerisindedir. Klinikte derslerden, kurslardan, etütler, spor antrenmanları, sanatsal etkinlikler ve bunun gibi birçok aktiviteden nefes almaya fırsatı kalmayan, sürekli bir koşuşturmacanın içerisinde oradan oraya savrulan çocuk ve gençlerle sıklıkla karşılaşırız. Ailenin yüksek beklentileri sonucu ortaya çıkan bu yoğun program ve yarattığı stres karşısında genç bireylerin limitleri zorlanmakta, hayal kırıklığı yaşanmakta ve öğrenciler kendilerini pasif, değersiz ve yetersiz hissetmektedirler (Işıkgöz, 2014).

O kadar ki hızla akan hayatlarında nereye koştuğunu bilemeden, kendini duyumsaymadan, dinlenmeye aç, genç bünyeler, tatili vinçlerle çeker hale geliyorlar. Tabii bu yoğun donanım edinme ihtiyacının altında, eksiklikle baş edememek yatıyor olmalı. Çocuğumuz ne kadar donanımlı olursa o kadar şanslı olacak diye düşünürüz. Bunun da altında yatan “başarı fetişizmi” kavramı çok önem arz etmekte. Başarısızlık tahammül edilebilir bir şey değil. Anne-babaların çocuklarından beklentisi o kadar yüksek seviyelere ulaşıyor ki bunun yarattığı stres çocukları ve performanslarını olumsuz yönde etkiliyor (Arseven, 1986; Başar, 2001). Sadece ve sadece derslerinde başarısız olduğu için kliniğe getirilen onlarca çocuk, etraflarında dönen ihtiras rüzgârlarından kaçınamayan bir kırık dal parçası gibiler. Başarısızlığın hastalığa eşitlendiği dönemlerdeyiz. Bu açıdan sorun çıkarıcı, bu amansız, son sürat giden başarı trenine binmeyi reddeden, arıza çıkarıcı çocuklara her zaman sempaticimiz sonsuzdur. Onlar, anne babalarının rekabet hırsıyla soslanmış galip gelme, başarı ile kendini kanıtlama güdülerini farkında olarak ya da olmayarak reddederler ve içlerinde buldukları ilişkisel ortamı bir şekilde içselleştirmezler.

Bir şeylerin ters gittiği açıktır ama bu, görünen durumdan genelde farklı şekilde ortaya çıkar. Başarıya odaklanmış ebeveynleriyle başka türlü bir iletişim kurmak, ilişkilerinin yelpazesini genişletmek için bir arzu duyarlar (Aydoğmuş ve arkadaşları 2004). Aslında aile yapısını geliştirecek olan bu arzu, ortaya bir sorun olarak çıkar ama sonuçta aile olarak bir şekilde bir uzmanın karşısına çıkılır ve uzman sadece çocuğu değil, onu çevreleyen ilişkiler ağını da gözlemler. Artık projektörler sadece çocuğun üzerinde değil anne-babanın da üzerindedir.

Yeterince deneyimli bir uzman, aile içerisinde kristalize olan bu başarı fetişizmini gözden kaçırmamalıdır. İlişkilere yön ve nitelik katan tek boyut “başarı” olduğunda, anne-baba ve çocuk arasında yaşanabilecek, dolaşıma sokulabilecek onlarca duygu küçülerek elekten düşer. İşte başarısız çocukların kaybolmasını diye attıkları çılgılık, bu temel duygular içindir. Bir arada olmak, kabullenilmek, destek, güven, liderlik, şefkat, yanyanalık, işbirliği gibi.

Temel olarak başarısızlığa katlanamayan ebeveynler, aslında kendilerine de bu hakkı vermezler. Hata yapmak, eksik iş görmek, unutmak, tam ve doğru olmamak gibi hakları yoktur. Kendilerine tanımadıkları bu ruhsal kontenjanlardan çocuklarına da pay düşmez tabii. Beklentilerini tam olarak karşılayamayan çocuklarına utanç ve reddedilme hissettiren ebeveynlerle sıklıkla karşılaşmaktayız. Sanırım bu, ebeveynlerin kendi çocukluklarında hata yaptıklarında anne-babaları tarafından seilmeye devam edecekleri konusundaki güvensizliklerinden kaynaklanmaktadır. Hata yapmış benlikleri kabul görmeyeceği için ruhsal açıdan hayatta kalmak, duygusal doyumu garanti edebilmek adına “daima iyi, doğru ve başarılı olmalıdır”lar şeklinde bir motto iç dünyalarında palazlanır durur. Prosedürel bellek denilen bu içselleştirme süreci sonucunda her yetişkin ebeveyn konumuna geldiğinde, kendi anne-babasıyla kurduğu ilişkide konum değiştirerek çocukluğunda kendi toprağına ne dikildiyse çocuğuna da onun meyvelerini yedirmektedir (Kernberg, 2012).

Bu noktada dikkate değer bulduğum, verimli bir yaz tatili geçirmek için yepyeni ve olağanüstü parlak fikirler üretmek yerine tatil ya da okulda hatta hayatın hiçbir anında ara verilmeyen asıl ebeveynlik işlevine vurgu yapmaktır.

Ebeveynler çocuklarının okul eğitimine ara verdiği yaz döneminde öğrenmeye ara verilmeyeceğini biliyorlar artık. Bu sebeple yaz dönemi eğlenceli aktivitelerin bolca yer kapladığı ancak eğitim çalışmalarının da okul dönemine nazaran daha düşük yoğunlukta gittiği bir dönem olarak algılanıyor artık. Tabii bu oranlama, artık her ebeveynin çocuğu hakkındaki kendi değerlendirmesi sonucu son şeklini alacaktır.

Ancak asla ara verilmeyen tek ödev büyüme. Büyürken de değer kazanmak. Ancak burada da bahsettiğim sadece çocukların ruhsal olarak büyümesi ve anne-babanın ona değer katması değil. Anne-babanın da büyümesidir aslolan. Değil mi ki çocuğu doğuran nasıl anne-baba ise anne-babayı doğuran da çocuktur (Parman, 2007). Ebeveynler de anne-babalık yolunda ilerleyecek ve gelişecekler. Hiç kimse ne kadar iyi bir yetişkin olursa olsun anne-babalık konusunda yeterli olduğunu garanti edemez. Anne-babalık da ciddi bir öğretim süreci gerektirmektedir (Şendil, 2003). Oysa çocuk yetiştirmek söz konusu olduğunda anne-babanın her türlü donanımına sahip olduğuna ve sorgulanmasına gerek olmadığına dair bir algı var.

Sonuç

Çocuklar dünyayı anlamak, evrendeki yerimizi belirlemek ve var oluşumuzu sorgulamak konusunda filozoflar kadar derin sorular sorarlar. Anne-babaların tabii ki hayata ve ona uyum sağlamaya dair çocuklarına verecekleri çok şey var. Ancak çocuklarımızın da biz yetişkinlerin çoktan içselleştirdiği zihinsel kalıpları, sorgulamaktan vaz geçip sırtını dayadıkları yapıları sarsacak yeni fikirlere ve alternatif düşünme pratiklerine sahip olduklarını unutmamak gerekir. Onların nasıl düşündükleri; bir olayı algılamak, aşamalarını takip etmek, sebep sonuç ilişkilerini çözümlmek ve üzerinden bir çıkarım yapıp onu söze ve davranışa dökmek konusunda ne gibi süreçlerden geçtikleri gözlemlenmesi muhteşem yaşamsal devinimlerdir.

Bir olay karşısında çocuğunuzun ne yanıt vereceği, onlarca tepki çeşidinden hangisini seçip ne şekilde ve hangi duyguyla ifade edeceği anne-babanın ruhsal katkılarıyla gerçekleşebilecek bir deneyimdir. Tabii her katkı durumu gibi aslında çocuğunuz da sizinle etkileşime girer ve sizin davranış yelpazenize kendi rengini salar. Bu açıdan öğrenme etkileşim dâhilindedir, çift taraflıdır (Sünbül, 1996).

Tatil, anne-babaların öğrenmeleri için kurgulanmıştır. Çocuklarıyla daha fazla vakit geçirebilmeleri için anne-babalara sunulmuş bir şanstır. Çocuklar öğretime ara verir, anne-babalar için hayatı çocukları üzerinden öğrenme, deneyimleme imkânı doğar.

KAYNAKÇA

- [1] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56e9295f8ac392.77428058.
Erişim Tarihi: 18.03.2016
- [2] Akt. Manning, M. L. (2002). Havighurst's developmental tasks, young adolescent, and diversity. *The Clearing House*, 76 (2), 75-77.
- [3] Gordon, T. (1993). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*. (Çev: Emel Aksay ve Birsen Özkan.) İstanbul: YA-PA Yayınları.
- [4] Ataman, A. (2003). Özel eğitime muhtaç olmanın nedenleri. (ed. A. Ataman). *Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- [5] Işıkgöz, M. (2014). Okul başarısızlığı ve nedenleri. *Kocasinan RAM Araştırma Bülteni 1. Yayın No:4*. İstanbul.
- [6] Arseven, A. (1986). "Çocukta Benlik Gelişimine Ailenin Etkisi ve Çocuğun Okuldaki Başarısı", *Eğitim ve Bilim Dergisi*, S. 60, s. 11.
- [7] Başar, M. (2001). Ailelerdeki yanlış başarı algılamasının öğrenciler üzerindeki etkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt 2, Sayı 1.
- [8] Aydoğmuş, K, Baltaş, A, ve arkadaşları(2004), *Ana- Baba Okulu*, Onbirinci basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [9] Kernberg, O. F., (2012), *Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm*, (Çev. M. Atakay), İstanbul: Metis Yayınları.

- [10] Parman, T. (2007). Merhaba bebek, merhaba aile. Bireyin doğumu ve adlandırma. Psikanaliz Yazıları Baharlık Kitap Dizisi 15. Sayfa 43-56.İstanbul.
- [11] Şendil, G.(2003). Çocuk, Ergen ve Anne Baba. İstanbul: Çantay Yayınları.
- [12] Sünbül, M. (1996). Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi. Cilt 2. Sayı 4.